

САБАҚ ТАҚЫРЫБЫ

Ғылыми экспериментті жүргізу
тәртібі және
экспериментаторға қойылатын
талаптар туралы

САБАҚ ЖОСПАРЫ

- Экспериментатор мен сыналушының өзара әрекеттестіктері
- Эксперимент кезеңдері
- Эксперимент әдісінің артықшылығы
- Эксперимент әдісіне қойылатын сын
- Психологиялық эксперименттің жалпы қорытындысы

Психологиялық эксперимент

- экспериментатор мен зерттелушінің бірлескен іс-әрекеті
- сыналушының психикасын зерттеуге бағытталған сынақ

Эксперимент нәтижесіне ықпал етеді

- зерттеу барысы
- эксперименттік жағдай
- сыналушының психикалық қалыбы

Эксперимент нәтижесін бұрмалауы мүмкін қателіктер сипаты (Розенцвейг)

- сыналұшы шешімін қабылдау шамасына байланысты экспериментатор қателігі
- сыналұшы мотивациясына байланысты қателіктер (әуесқойлық, мақтаншақтық, данққұмарлық т.б., эксперимент мақсатын өз ұғымына сәйкес бұрмалау)
- тұлға ықпалы қателігі (экспериментатордың және сыналұшының қабылдау дәрежесіне байланысты)

Психологиялық эксперимент артефактары

«Плацебо» ықпалы – иландыру және өзін-өзі
иландыру

Тетіктеріне негізделген
(сауығуға белгілі бір препараттың аса күшті ықпалы)

«Хотторн» ықпалы – топтық экспериментте
зерттеуші назары тек маған бағытталған деп
есептеуден
туған әсер.

«Аудитория» ықпалы – экспериментке сырт адамның
қатысуы сыналұшы мінез-құлығына әсер етіп,
нәтиженің өзгеруін тудырады.

Сыналушыға берілетін нұсқау

- Нұсқау экспериментатордың талаптарын бірқалыпты түсіну ықтималдығын арттыру үшін беріледі
- Нұсқауда сыналушы эксперимент барысында өзін қалай ұстауы керектігі жайлы нақты ақпарат беріледі.
- Топтық экспериментте барлық қатысушыларға бірдей талаппен, бір нұсқау беріледі.
- Әр субъектінің даралық ерекшелігіне орай, нұсқауды бірқалыпты қабылдау – психологиялық мәселе.

- **Эксперимент нұсқауына қойылатын талаптар**
- **нұсқау зерттеудің мақсаты мен мәнін түсіндіруі керек**
- **ол тәжірибенің барысын, мазмұнын, бөліктерін баяндауы шарт**
- **нұсқау толық және нақты, ықшамды болуы қажет**

Іріктеу мәселесі

- Сыналушыларды іріктеу – психологиялық экспериментке дайындық процедурасы
 - Экспериментатор жиын көлемі мен құрамын анықтауы шарт
 - Жиын репрезентативті, яғни зерттеу нәтижелерін барлық *генералды* жиынға тарату мүмкіндігі болуы керек.

● Эксперимент кезеңдері

- Психологиялық мәселені белгілеу
- Болжам жасау
- Ғылыми әдебиетпен жұмыс: негізгі ұғымдарды іздеу; әдебиеттер тізімін құрастыру
- Эксперименттік болжамды анықтау
- Эксперименттік құрал-жабдықты таңдау: тәуелсіз айнымалыны басқару, тәуелді айнымалыны тіркеу
- Эксперименттік зерттеуді жоспарлау
- Жиынды қалыптастыру
- Экспериментке дайындық: сыналусыға нұсқау беру және мотивтендіру
- Экспериментті өткізу
- Статистикалық өңдеу әдістерін таңдау және нәтижені өңдеу
- Нәтижелерді талдау және қорытындылау
- Зерттеу нәтижелерін жариялау

Зерттеу әдісі ретінде эксперименттің артықшылығы

- Жағдайды сәтті таңдау мүмкіндігі
 - Зерттеу жағдайының қайталанатындығы
- Тәуелсіз айнымалылықтарды саналы басқару жолымен нәтижелердің өзгергіштігі

Эксперимент әдісіне қойылатын сын

- Субъект – субъект қатынастары ғылыми ережелерді бұзады
- Психиканың спонтандық қасиеті
- Психика тым тұрақсыз және әмбебап
- Психика — зерттеудің тым күрделі объектісі

Психологиялық эксперименттің жалпы қорытындысы

Эксперимент – уақытпен, орынмен,
мәліметтермен және өзге сыртқы
жағдайлармен шектеулі

Қолданылатын әдебиеттер:

- 1. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. М.: МГППИЯ, 1982. стр. 51—54.
- 2. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. — 2-е изд., доп. СПб.:Питер, 2002. стр.78—85.
- 3. Зароченцев К. Д., Худяков А. И. Экспериментальная психология: учеб. — М.: Проспект, 2005. стр. 51-74.
- 4. Практикум по общей психологий. Под.ред. Щербакова. М.: Просвещение, 1979. стр. 19-33.
- 5. Розин В.М. Психология: наука и практика. М.: Омега-Л 2005. стр. 49-60.